

8. Настільна книга судді: матеріали для розгляду справ про міжнародні злочини. Національна школа суддів України. 2024 URL: <http://https://nsj.gov.ua/files/1687510022%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%97%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96.pdf>.

Новікова Катерина Андріївна,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОПАГАНДУ ВІЙНИ*¹

1. Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436 КК України, є суспільні відносини у сфері охорони миру та мирного співіснування держав, їх взаємовигідної співпраці, що ґрунтується на принципах міжнародного права, зокрема, незастосування сили, недоторканності кордонів, територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи суверенних держав [1]. На підставі цього, С. М. Мохончук справедливо стверджує, що не можуть кваліфікуватися як пропаганда війни публічні заклики продовжувати агресивну війну або воєнний конфлікт, що вже розпочалися [2, с. 274], адже мир між державами та народами вже порушено.

Водночас в Єдиному державному реєстрі судових рішень є низка вироків за ст. 436 КК України, якими засуджено осіб за публічні заклики до продовження росією війни проти України або

* Зазначена публікація підготовлена в рамках виконання теми фундаментального дослідження «Теоретичні, законодавчі та правозастосовні проблеми кримінально правової охорони інформаційної безпеки в Україні», яка розробляється в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

розповсюдження матеріалів із такими закликами [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10]. Хоча у більшості випадків дії засуджених кваліфікувалися й за іншими статтями КК України, зокрема за ч. 2 ст. 109 («Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій»), ч. 1 ст. 110 («Публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України»), ст. 436² («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників») тощо. Видається, що кваліфікація дій засуджених у вказаних вироках за ст. 436 КК України є доволі спірною, а отже така судова практика є помилковою.

У цей же час, виникає питання, а чи можна кваліфікувати за ст. 436 КК України публічні заклики до вступу певної країни в уже розпочату агресивну війну, якщо така країна не є стороною цього конфлікту. Слід навести таку ситуацію: громадянин України публічно закликає до вступу Туреччини в агресивну війну росії проти України на стороні держави-агресора. Фактично між Україною та Туреччиною немає стану війни. Чи можна у цій ситуації говорити про посягання на мир та мирне співіснування України та Туреччини? Видається, що так, тому такі заклики слід кваліфікувати за ст. 436 КК України незважаючи на те, що агресивна війна вже розпочалася. Це саме стосується й публічних закликів до вступу України в інші розпочаті збройні конфлікти, стороною яких наша країна не є.

2. З досліджених вироків вбачається, що доволі часто *суди взагалі не вдаються до аналізу змісту публічних закликів до агресивної війни чи розповсюджених матеріалів із такими закликами, а покладаються на висновки лінгвістичної експертизи, або обмежуючись тим, що обвинувачений визнав свою вину [11, с. 66].*

Публічні заклики до агресивної війни або до розв'язання воєнного конфлікту передбачають усні або письмові відкриті звернення до невизначеного кола осіб. Такі звернення пропагують ідеї, погляди чи навіть вимоги і розповсюджуються серед значної кількості людей з метою схилити їх до відповідних дій. За своїм характером публічні заклики можуть виступати способом психологічного впливу на людей, агітацією, спрямованою на формування громадської думки [12, с. 67–68].

Як наголошує М. А. Рубашенко, «визначальним моментом в оцінці суспільної небезпечності публічних закликів виступає неможливість ознайомлення багатьох осіб із змістом закликів, а можливість того, що вже ознайомлені із закликами особи можуть вчинити дії, до яких вони закликалися» [13, с. 127–128].

Таким чином, суд, кваліфікуючи дії обвинуваченого за ст. 436 КК України, має встановити наявність у його діях публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту. Але є Єдиному реєстрі судових рішень є вироки в яких відсутні такі публічні заклики [див., наприклад: 14]. Крім того, існують вироки, в яких інформація, що містить публічні заклики до агресивної війни є прихованою, що унеможлиблює перевірку обґрунтованості кваліфікації за пропаганду війни [15, 16].

3. Отже, до прикладних проблем кримінальної відповідальності за пропаганду війни слід віднести: спірну судову практику щодо засудження осіб за публічні заклики до продовження росією війни проти України або розповсюдження матеріалів із такими закликами, не проведення судами аналізу змісту публічних закликів до агресивної війни чи розповсюджених матеріалів із такими закликами, що призводить до засудження за ст. 436 КК України осіб, в діях яких відсутні публічних закликів до агресивної війни чи до розв'язування воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Пропаганда війни: поняття та форми. *WikiLegalAid*, 2022. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8:_%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8.

2. Мохончук С. М. Злочини проти миру та безпеки людства: генезис, еволюція, сучасна регламентація у кримінальному праві та законі. Харків: Право, 2013. 528 с.

3. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 24.01.2024 (справа № 127/15700/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116618973>.

4. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 31.08.2022 (справа № 127/10958/22). *Єдиний державний*

реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105980081>.

5. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 31.10.2022 (справа № 753/5145/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107195357>.

6. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 26.07.2023 (справа № 522/2787/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112474344> (дата звернення: 01.10.2024).

7. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 12.09.2023 (справа № 686/18993/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113624865>.

8. Вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 02.03.2023 (справа № 452/3283/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109295763>.

9. Вирок Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 01.11.2022 (справа № 456/3226/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107130559>.

10. Вирок Березнегуватського районного суду Миколаївської області від 27.07.2022 (справа № 383/410/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105452794>.

11. Вдовенко О., Воробйов Є., Гринишак М. Кримінальна відповідальність за поширення інформації в інтернеті до та після 24 лютого 2022 року. Київ: ГО «Платформа прав людини», 2022. 88 с. URL: <https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99-%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2-A4-30-12-22.pdf>.

12. Кубальський В. Н. Проблеми кримінальної відповідальності за публічні заклики до вчинення злочинів проти державного суверенітету. *Судова апеляція*. 2018. № 2. С. 67–78.

13. Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. Харків: Право, 2016. 286 с.

14. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 22.04.2022 (справа № 753/3955/22). *Єдиний державний реєстр*

судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104069991>.

15. Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 04.03.2020 (справа № 521/1945/20). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88051413>.

16. Вирок Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 07.09.2022 (справа № 742/1931/22). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106107436>.

Павлов Дмитро Миколайович,
заступник начальника Інституту
Управління державної охорони України
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, доктор
юридичних наук, професор;
Удовик Микола Станіславович,
начальник Інституту Управління
державної охорони України Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, кандидат юридичних наук,
доцент

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ФАКТОРИ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

В Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженій Указом Президента України від 30 грудня 2021 року № 56/2022 зазначається, що російська федерація для реалізації власних стратегічних цілей в Україні, у тому числі компрометації її державності, продовжує гібридну війну, системно застосовує, окрім суто мілітаризованих інструментів ведення війни, політичні, економічні, інформаційно-психологічні та інші засоби, кібератаки.

Розвідувально-підбивна та інша протиправна діяльність іноземних спецслужб, окремих організацій, груп та осіб, зокрема з використанням організованих злочинних угруповань і корумпованих посадових осіб, спрямована на руйнування механізмів державного управління та місцевого самоврядування. В Стратегії також зазначено, що вона ґрунтується на засадах верховенства права, законності, прозорості, підзвітності та